

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка (м. Суми)
кафедра соціальної роботи і менеджменту соціокультурної діяльності
Департамент соціального захисту населення
Сумської обласної державної адміністрації
Служба у справах дітей Сумської обласної державної адміністрації
Сумський обласний центр соціальних служб
Громадська організація «Ліга сучасних жінок» (м. Суми)
Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти (м. Суми)
кафедра педагогіки, спеціальної освіти та менеджменту
Київський університет імені Бориса Грінченка (м. Київ)
кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи
Національний університет «Чернігівська політехніка» (м. Чернігів)
кафедра соціальної роботи
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя (м. Ніжин)
кафедра соціальної педагогіки і соціальної роботи
Черкаський державний технологічний університет (м. Черкаси)
кафедра соціального забезпечення
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди (м. Харків)
кафедра соціальної роботи і соціальної педагогіки
Криворізький державний педагогічний університет (м. Кривий Ріг)
кафедра соціальної педагогіки і соціальної роботи

СОЦІАЛЬНА ПІДТРИМКА СІМ'Ї ТА ДИТИНИ У СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ ГРОМАДИ

***Матеріали
IV Всеукраїнської науково-практичної конференції
09 червня 2022 року***

Суми

УДК 316.356.2:316.61:37.013.42(063)

С69

*Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради
Сумського державного педагогічного університету
імені А. С. Макаренка
(протокол № 10 від 27.06.2022 р.)*

Редакційна колегія:

- А. О. Полянничко* – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри соціальної роботи і менеджменту соціокультурної діяльності СумДПУ імені А. С. Макаренка;
Є. В. Стеценко – старший лаборант кафедри соціальної роботи і менеджменту соціокультурної діяльності СумДПУ імені А. С. Макаренка.

С69 Соціальна підтримка сім'ї та дитини у соціокультурному просторі громади: матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (09 червня 2022 року, м. Суми). Суми: СумДПУ імені А. С.Макаренка, 2022. 326 с.

Збірник містить матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції «Соціальна підтримка сім'ї та дитини у соціокультурному просторі громади».

У збірнику розглядаються технології соціально-педагогічної, психологічної, корекційної та соціокультурної підтримки сім'ї і дитини у вітчизняному та зарубіжному контексті; партнерство державних та громадських організацій у сфері надання соціальних послуг сім'ї та дитині; гендерний підхід як засіб оптимізації соціальної підтримки і соціально-правового захисту сім'ї та дитини; підготовка фахівців соціальної та соціокультурної сфери до соціальної підтримки сім'ї та дитини.

УДК 316.356.2:316.61:37.013.42(063)

© Колектив авторів, 2022

© СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2022

Руденко Н.В., Іонова І.М. СОЦІАЛЬНИЙ МАРКЕТИНГ ТА ЙОГО МІСЦЕ У СФЕРІ ОРГАНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ.....	117
Сеага Семі ХАРАКТЕРИСТИКА ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ РОБОТИ З АГРЕСИВНИМИ ПІДЛІТКАМИ.....	119
Татаренко О.А., Петрочко Ж.В. ВИКОРИСТАННЯ АРТ-ТЕХНІК У ПРОФІЛАКТИЦІ АГРЕСИВНОСТІ МОЛОДШИХ ПІДЛІТКІВ У КРИЗОВИХ СИТУАЦІЯХ.....	122
Чалкова І.Ю., Коленіченко Т.І. ПСИХОСОЦІАЛЬНА ДОПОМОГА ДІТЯМ ПІД ЧАС ВІЙНИ..	124

Секція 2.

ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ, ПСИХОЛОГІЧНОЇ І КОРЕКЦІЙНОЇ ПІДТРИМКИ СІМ'Ї ТА ДИТИНИ: ВІТЧИЗНЯНИЙ І ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Андрухова К.В., Рижанова А.О. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОФІЛАКТИКА ІНТЕРНЕТ- ЗАЛЕЖНОСТІ ПІДЛІТКІВ ЗАСОБАМИ КІНОПРОДУКЦІЇ.....	126
Борисюк С.О., Степченко Л.М. ГРУПОВІ ФОРМИ КОНСУЛЬТАТИВНОЇ ДОПОМОГИ У ВИРІШЕННІ ПРОБЛЕМ СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ.....	131
Воловик А.С., Шевченко Т.Ю. ВИВЧЕННЯ ІЗРАЇЛЬСЬКОГО ДОСВІДУ ЩОДО НАДАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ СІМ'ЯМ ТА ДІТЯМ, ЯКІ СТАЛИ ЖЕРТВАМИ ТРАВМУЮЧИХ СИТУАЦІЙ.....	133
Дем'яненко О.С., Полянничко А.О. ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ПІДЛІТКІВ В УМОВАХ СІЛЬСЬКОЇ МІСЦЕВОСТІ.....	136
Дрозд І.В., Дуля А.В. «ПРОСТІР ДОБРА І ПІДТРИМКИ»: ПРОГРАМА СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ-СИРІТ ТА ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ.....	138
Кошова-Куклішина Л.С., Денисюк О.М. ФОРМУВАННЯ У СТАРШОКЛАСНИКІВ НАВИЧОК БЕЗПЕЧНОГО СПІЛКУВАННЯ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ.....	141

Татаренко Олеся Анатоліївна,
*студентка спеціальності 231 Соціальна робота
Київського університету імені Бориса Грінченка;*

Петрочко Жанна Василівна,
*доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи
Київського університету імені Бориса Грінченка*

ВИКОРИСТАННЯ АРТ-ТЕХНІК У ПРОФІЛАКТИЦІ АГРЕСИВНОСТІ МОЛОДШИХ ПІДЛІТКІВ У КРИЗОВИХ СИТУАЦІЯХ

Сьогодні повсякденні реалії України є дуже складним випробуванням для психологічного, морального, фізичного самопочуття та соціального стану кожного громадянина. Війна привносить у становище і самопочуття людини труднощі і негатив. Постійне загострення, неконтрольованість ситуації та довготривале перебування в напруженні спричиняє різні реакції людей на болісні події та відображається в міжособистісному спілкуванні. Найпоширенішим проявом таких реакцій є розвиток і загострення агресивності.

Оскільки основним і найпершим соціальним інститутом кожної особи є сім'я, то всі переживання та агресивні реакції проявляються там у першу чергу. Рідні й близькі люди в складні часи намагаються стабілізувати самопочуття один одного, однак усі перелічені вище негативні фактори впливу воєнного стану посилюють рівень агресивності у внутрішньосімейному середовищі.

Особливу увагу слід приділити в сучасних умовах дитині підліткового віку. Враховуючи те, що підлітки схильні до агресії в мирний час (через вікові особливості), то у кризовій соціальній ситуації (під час війни) ризик розвитку і загострення агресії значно зростає. Розгубленість, страх, депресія, відчуття втрати й безпорадності – все це породжує злість на ситуацію, обставини, на весь світ. Підлітки шукають підтримки у вигляді комунікації з іншими, в колективі однолітків чи старших людей. Відтак, при зверненні до батьків, які також знаходяться в пригніченому стані, стикаються з розчаруваннями й поглиблюють власні переживання.

Одним із основних факторів формування агресивності підлітків є найближче оточення, тому джерело агресії та насильницької поведінки також бере свій початок з інституту первинної соціалізації – сім'ї. Батьки можуть заохочувати чи бути взірцем агресивної поведінки (О. Орос). Діти знаходяться у повній залежності від морально-психологічного стану батьків, що суттєво впливає на їх емоційний стан, а обмеженість життєвого досвіду, особливо у підлітковому віці, не дозволяє самостійно долати стресову ситуацію і шукати адекватні

способи самореалізації і самозахисту у суспільстві. Підлітки із таких сімей значно глибше і важче відчувають переживання дорослих членів родини і стають жертвою психосоматичних розладів, різних фобій та негативних почуттів, що сприяє розвитку тривожності та агресивності (С. Хлєбїк, Д. Данько).

В умовах війни та кризових ситуаціях одним із найактуальніших та «м'який» методів роботи з агресивністю є арт-терапія. Її техніки доречно використовувати в будь-яких (навіть тяжких) станах, серед яких внутрішні конфлікти, кризові стани, травми, втрати, психоматичні та невротичні розлади, ПТСР та інше.

Головною особливістю арт-технік є комфортне самопочуття в процесі заняття. Комфорт і захищеність – саме ті почуття, в які важливо поринати підліткам в кризових ситуаціях, коли вони в постійному напруженні та ніде не відчувають безпеки. У процесі арт-терапевтичної роботи у дітей виникає відчуття психологічного комфорту, захищеності, радості, успіху, в результаті чого мобілізується цілющий потенціал емоційної сфери дитини (О. Сорока).

Взаємодія з фарбами, пластиліном, глиною, папером, різними матеріалами дозволяє здійснювати безпечну роботу навіть з агресією; сприяє подоланню страхів та емоційних проблем; уможлиблює вираз через творчість думок і почуттів, що не завжди можна висловити вербально; розвиває дрібну моторику й колірне сприйняття; долає мовний бар'єр тощо (А. Сенік). При цьому, матеріали, необхідні для занять арт-техніки, завжди «під рукою».

Арт-терапевтичні заняття можуть проводитися як в індивідуальній формі, так і в груповій формі. Враховуючи це, важливо зазначити, що для мінімізації агресивності підлітків необхідно активно залучати до арт-терапевтичних занять їхніх батьків. Спільна участь в арт-терапевтичному процесі допоможе: налагодити взаємодію між батьками й дітьми, покращити спілкування, зміцнити прив'язаність та навчитися взаємопідтримки в кризових ситуаціях.

Таким чином, у сучасних умовах збройного конфлікту актуально вивчати можливість якнайширшого застосування арт-техніки для підтримки сімей з дітьми, відпрацювати оптимальні форми роботи з батьками, підлітками, в т. ч. у режимі онлайн.

Список використаних джерел

1. Кожина Г. В. Профілактика агресивної поведінки дітей як соціально-педагогічна проблема. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*, 2014. № 44. С. 147-152.
2. Сорока О. Арт-терапевтична програма реабілітації дітей, які опинились у складних життєвих обставинах. *Науковий вісник МНУ імені А. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*, 2016. № 4(55). С. 184-188.
3. Орос О. Б. Агресивна та насильницька поведінка серед дітей підліткового віку. *ВІСНИК НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право*, 2018. Вип. 2 (38). С. 90-96.

4. Хлебик С. Р., Данько Д. В. *Інтерактивна психолого-педагогічна підтримка дітей із сімей учасників АТО. HUMANITARIAN CORPUS, 2020. 101 с.*

5. Сенік А. М. *Психолого-педагогічний аспект застосування арт-терапії у роботі з підлітками. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах, 2020. № 69. С. 132-135.*

Чалкова Ірина Юріївна,

*магістрантка спеціальності 231 Соціальна робота
Національного університету «Чернігівська політехніка»;*

Коленіченко Тетяна Іванівна,

*кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри соціальної роботи
Національного університету «Чернігівська політехніка»*

ПСИХОСОЦІАЛЬНА ДОПОМОГА ДІТЯМ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Війна, зміна звичного розпорядку дня та умов життя, розлука з батьками, іншими близькими або їх смерть, втрата друзів, насилля щодо дітей чи їхніх рідних та близьких, бомбування, повітряні тривоги, переїзд в інше місце чи країну, невідомість та інші негативні фактори – усе це шкодить психологічному стану дитини. На сьогоднішній день, увага більшості батьків зосереджена на створенні безпечних умов для своїх дітей і на задоволенні фізіологічних їх потреб. Недостатня увага з боку батьків приділяється психологічному стану дітей, що в свою чергу, породжує проблему комунікації між батьками і дітьми та призводить до загострення психологічних проблем, які виникають у дітей під час війни. Даний процес пов'язаний з тим, що більшість батьків заклопотані, тим, що відбувається на даний момент, і це не дає змоги приділити достатню увагу дітям, поговорити із ними, розпитати про проблеми та що їх турбують тощо. В період війни важливим є зосередження уваги на психологічному стані дитини. Батьки мають створити атмосферу, коли дитина буде відчувати себе в безпеці і це можливо зробити будучи прикладом для дитини, постійно комунікуючи з дитиною, використовувати тактильний контакт з дитиною. Дуже важливо мати довірливі зв'язки, щоб відверто поговорити з дитиною та вчасно їй допомогти, якщо є така потреба. Звичайно, потрібно пам'ятати, що на такі теми потрібно говорити дуже обережно, розуміючи можливі наслідки.

Дитина може розвиватися відповідно до свого віку в стабільних безпечних умовах. У ситуації війни та вимушеного переселення даний процес порушується. І для його відновлення необхідно подбати про безпеку та емоційну стабільність, перш за все на сімейному рівні. Адже справжнє відчуття безпеки дитині дають лише близькі довірливі стосунки з її дорослим, який відповідає за існування дитини. Але часто